

BETTER JOB OPPORTUNITIES THROUGH SOCIAL ENGAGEMENT

Denitsa Gorchilova

University of National and World Economy, Bulgaria, denitsa.gorchilova@unwe.bg

Violeta Toncheva-Zlatkova

University of National and World Economy, Bulgaria, violeta.zlatkova@unwe.bg

Abstract: This paper presents good practices from five European countries for building social competences in students from all educational degrees. It discusses the pros and cons of including pro bono activities as part of the active extracurricular forms of teaching. The students benefit from sustaining and raising their motivation, building and filling the set of competencies, enlarging their social capital, etc. Challenges emerge from insufficient regulations, low level of popularity and understanding of the pro bono practice and the low level of social engagement of the young people.

Introducing different forms of pro bono participation and tested in universities from Bulgaria, Hungary, Portugal, Spain and France. All of them have unique institutional culture and operate in countries with different levels of economic development and traditions in volunteering and acknowledging these activities. The project studies the possibilities to harmonize these practices and to apply the European Credit Transfer System (ECTS) with the aim to raise the mobility and to boost the future professional career of the students.

The students had the opportunity to be a part of three types of pro bono workshops – short-term, mid-term and long-term. No matter the form, all of them mentioned at the exit interviews that the participation has helped them build transferable skills like: personal efficiency, personal presentation, self-reflection, self-knowledge self-respect; solving problems, thinking, creativity, analytical and research skills; initiative and leadership, communication skills, working in teams, interpersonal skills; computer and technical literacy; flexibility, adaptability, working under stress, positive attitude, high levels of energy and motivation.

The students from all five country-participants in the project specifically pointed out that they are highly satisfied by the opportunity to build and develop their personal attributes like better understanding of others (empathy); higher levels of sensitivity towards social problems; willingness to learn, change and self-development; integrity and doing good for strangers (volunteering) as part of everyday life.

Keywords: transferable competencies; transversal competencies; pro bono activities; social engagement; volunteering; professional development.

ПОДОБРЯВАНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ ЧРЕЗ СОЦИАЛНА АНГАЖИРАННОСТ

Деница Горчилова

Университет за национално и световно стопанство, България, denitsa.gorchilova@unwe.bg

Виолета Тончева-Златкова

Университет за национално и световно стопанство, България, violeta.zlatkova@unwe.bg

Резюме: В доклада се представят добри практики от пет европейски страни по изграждане на социални компетентности у студенти от всички образователно-квалификационни степени. Дискутират се предимствата и недостатъците на включването на про боно дейности като част от активните извънаудиторни форми за обучение. Сред ползите за студентите са поддържане и повишаване на мотивацията, изграждането и допълването на набора от компетентности, разширяването на социалния капитал и др. Трудностите произтичат от празноти в нормативната уредба, недостатъчно познаване на про боно като практика и все още ниската социална активност на младите хора.

Въвеждането на различни форми на про боно участие са в процес на апробиране в университети с уникална институционална култура и работещи в държави с различно ниво на икономическо развитие и традиции в областта на доброволчеството и признаването на тези дейности. Част от проекта е изследването на възможности за прецизиране на практиката на прилагане на Европейската система за трансфер и натрупване на кредити (ECTS) с оглед повишаване на мобилността и улесняване на професионалната реализация на студентите.

В рамките на проекта, студентите имаха възможност да участват в три вида про боно работилници – краткосрочни, средносрочни и дългосрочни. Всички те посочиха в интервюта на изхода, че това участие

подпомага изграждането на преносими умения, сред които се открояват: лична ефективност, лично представяне, себепознаване и себеуважение, разрешаване на проблеми, мислене, креативност, аналитични и изследователски умения, инициативен дух и лидерство, комуникативност, екипност, междуличностни умения, компютърна и техническа грамотност, гъвкавост, адаптивност, работа под стрес, позитивно отношение, енергичност, мотивация.

Студенти и от петте държави-участнички в проекта специално посочват като високо удовлетворително изграждането и практикуването на личностни качества като по-добро разбиране за емпатия / съпричастност, по-голяма чувствителност по отношение на социална проблематика, желание за учене, промяна и развитие; почтеност / морал и доброволчеството като част от ежедневието.

Ключови думи: преносими компетентности; трансверсални компетентности; про боно дейности; социална ангажираност; доброволчество; професионална реализация.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

В Европейския стълб на социалните права като негов първи принцип е посочено, че всеки има право на достъп до качествено и приобщаващо образование, обучение и учене през целия живот с цел да поддържа и придобива умения, които му дават възможност да участва пълноценно в обществото и успешно да осъществява преходи на пазара на труда. Насърчаването на развиването на компетентности е една от целите на визията за Европейско образователно пространство, в което да може „да се използва напълно потенциалът на образованието и културата като движеща сила за създаването на работни места, социална справедливост и активно гражданско участие, както и като начин да изживеем европейската си идентичност в цялото ѝ многообразие“. От една страна хората имат нужда от подходящи умения и компетентности, за да се поддържат стандартът на живот и равнището на заетост, а от друга – да се насърчава по-добрата реализация на пазара на труда и политиките по сближаване по отношение на трудовия свят.

2. ТРАНСВЕРСАЛНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ И ПРЕНОСИМИ УМЕНИЯ

Основният референтен документ, който широко се използва в областта на образованието от 2006 г. е „Ключови компетентности за учене през целия живот — Европейска референтна рамка“. Той посочва уменията, които всеки съвременен човек трябва да формира в периода на образованието, за да се реализира по най-добрия начин в общество и икономика, базирани на знанието.

Ключовите умения се отнасят до областите на познание, уменията и навиците, които са в основата на личната реализация, гражданското възпитание, социалното приобщаване и наемането на работа, а именно: 1) Общуване на родния език; 2) Общуване на чужди езици; 3) Компетентност по математика и основни компетентности в областта на естествените науки и технологиите; 4) Компетентности в областта на цифровите технологии; 5) Придобиване на умения за учене; 6) Социални и граждански компетентности; 7) Инициативност и предприемачество; 8) Умения за отчитане на културните различия и изразяване.

Понастоящем изискванията по отношение на компетентностите се променят, тъй като все повече работни дейности подлежат на автоматизация, технологиите играят по-голяма роля във всички сфери на труда и живота, а предприемаческите, социалните и гражданските компетентности имат все по-голямо значение за осигуряването на устойчивост и способност за гъвкавост и адаптиране към промените, както и за по-добра реализация в реална трудова среда.

Все по-често в образователната теория и практика се споменават трансверсалните компетентности, които са насочени към овладяване на умения за разрешаване на комплексни житейски ситуации, с които студентите се сблъскват предимно извън учебната зала. Акцентът в учебния процес се измества от преподаване към учене, от придобиване на знания към формиране на умения и компетентности, базирани на знания. Теорията за трансверсалните компетентности извежда на преден план тенденцията за изграждането на умения от надпредметен характер, към „разчупване“ на предметните ограничения по посока на формиране на общи, ключови знания, умения и поведение от страна на студентите. Терминът „трансверсални компетентности“ се възприема като ключови знания, умения и компетенции от различни сфери и практическото им приложение. В този смисъл трансверсалното обучение е насочено към формиране на умения и компетенции чрез междупредметни връзки, а трансверсалните образователни дейности са тези, базирани на междупредметни връзки и насочени към формиране на ключови компетентности.

Важно е да се отбележи, че четири от осемте умения, посочени по-горе са трансверсални, което затруднява вписването им в традиционните учебни програми. Това налага предприемането на действия, свързани с промени в учебните програми и планове, прилагането на интердисциплинарни връзки в процеса на обучение, широкото използване на възможностите на информационните и комуникационни технологии, а така също създаването на нова образователна среда. Преподавателите от своя страна са изправени пред

предизвикателството да използват интерактивни методи на обучение за формиране на положително отношение към ученето, приоритетно да прилагат такива образователни стратегии, които да подпомагат развитието на обучаемите и да спомагат за изграждане на мислещи, можещи и инициативни личности, способни да се справят в съвременните условия. Необходимо е също постоянно да се модернизират процеса на преподаване и да се търсят начини за въвлечане на студентите в дейности, които да предизвикват интереса им, да ги мотивират да усвояват и най-вече да прилагат на практика придобитите знания и умения. От решаващо значение за реализацията и конкурентоспособността на пазара на труда, а така също и като най-търсените от страна на работодателите, са именно онези умения, които принадлежат към групите на т.нар. меки или преносими умения. Преносими умения са тези, които хората усвояват в професионалния и личния си живот и могат да ги "пренасят" от едно място на друго. Те са свързани с всяко работно място – най-общо това са комуникационни умения, презентационни, за работа в екип, умения за себеоценка и други, които основно се придобиват в неформална среда. Дадено умение може да се усъвършенства чрез практика, обучение и опит, друго пък може да се загуби, ако не се прилага редовно. Редица изследвания, проучвания и мониторингови доклади отбелязват липсата на такива умения у новопостъпилите служители, което се отдава на факта, че образователните системи са насочени предимно към придобиване на специализирани знания и професионални умения, докато преносимите умения са по-малко, слабо или изобщо не са застъпени. Това от своя страна предопределя търсене и разработване на нови подходи за обучение на студентите, насочени към реални ситуации, насърчаване развитието на творческите им способности, създаване на възможности за формиране и усъвършенстване на преносими умения, прилагане на проектно-базираното обучение чрез разработване на модели и предлагане на реални практически примери.

3. СОЦИАЛНА АНГАЖИРАНОСТ ЧРЕЗ ПРО БОНО

Добра практика при изграждането на трансверсални компетентности и преносими умения е проект „Подобряване на възможностите за наемане на работа и насърчаване на социалната ангажираност чрез про боно“ (Boosting Employability and Empowering Social Engagement through Pro Bono – BEESE) .

Проектът BEESE и дейностите, които включва, са свързани с постигане на целите на стратегията „Европа 2020“ за интелигентен и приобщаващ растеж, борбата с високата безработица сред младите хора и осигуряване на плавен преход от училище към работа, като се подпомага интеграцията на пазара на труда и да се гарантира намаляване на социалното изключване. Чрез въвлечането на студентите в про боно работилници, те могат да имат конструктивно участие в социалния и професионалния живот, да придобият социални, граждански умения и умения, които увеличават пригодността им за работа. Използването на проектно-базирани обучения и примери от реалния живот от собствените им общности позволява те да се ангажират по-ефективно и да бъдат устойчиво включени в обществения живот.

Мрежата по този проект е съставена от девет организации (университети и неправителствени доставчици на про боно услуги) от пет държави, а УНСС чрез катедра „Публична администрация“ е партньор по проекта. Основна цел на проекта е въз основа на опита на Франция, Испания, Португалия, Унгария и България да се проучат предимствата и недостатъците на включването на про боно дейности като част от активните извънаудиторни форми за обучение за изграждане на социални компетентности у студенти от всички образователно-квалификационни степени.

Терминът про боно най-често се използва за професионална работа, предприета доброволно и без заплащане, “за благо на обществото”. За разлика от обичайната благотворителна дейност, в този случай става въпрос за извършване на професионална дейност от професионалисти в областта, която те познават най-добре. Най-често това се отнася за юристи и лекари, които предоставят услуги без заплащане. Тази практика получава все по-широко разпространение и в средите на други професии, в компании от сферите на маркетинга, технологиите, както и в много консултантски фирми. Про боно идеята има за цел да се използват специфични умения на професионалисти, като се предоставят услуги на хора, които не могат да си ги позволят.

В рамките на стартирания през 2018 г. проект BEESE се предвиждат няколко основни дейности, насочени към улесняване на връзката обучение (и съответно изграждане на трансверсални и преносими умения) – практическа реализация.

На първо място е създаването на инструментите и методологията за структуриране на участието на студентите в про боно дейности. Организирането и провеждането на про боно работилници позволява да се проследи процеса, да се създадат и разработят необходимите материали, да се тестват на практика различни техники и да се изберат най-подходящите варианти. Про боно работилниците обединяват усилията на представители от академичните среди, нестопанския сектор, бизнес професионалисти (ментори) и студенти, които работят заедно по предварително избрани казуси. Извършва се диагностика на съществуващи, реални

проблеми от дейността на български нестопански организации (напр. трудности при привличане на доброволци; слаба комуникационна стратегия и др.) и в рамките на 3-4 ч. (краткосрочна работилница), 8 ч. (средносрочна работилница) или 15-20 ч. (дългосрочна работилница) екипът представя предложения за решение, като едно или повече от тях се осъществяват в реална среда и се проследяват резултатите.

Втора основна цел на проекта BEESE е повишаване на пригодността за заетост у студентите чрез придобиване на реални трудови познания. Работата по казуси отдавна се прилага в образованието, но често те са симулационни, адаптирани към конкретен учебен материал и съответно не могат да представят всички нюанси на даден проблем. В рамките на про боно работилниците изборът на проблемен казус се извършва чрез придържане към предварително строго разписани правила, спазват се селекционни процедури както за участващите нестопански организации, така и за менторите и студентите-доброволци. По време на провеждането на работилниците, студентите имат възможност не само да приложат на практика своите знания по специалността (маркетинг, статистика, комуникации, публична администрация, право и др.), но и да придобият представа за трудовия процес, за конкретни трудности и предизвикателства при решаването на специфични професионални проблеми. Участващите в екипите ментори (бизнес професионалисти) споделят своя опит, дават примери и напътстват студентите при изготвянето на предложенията.

Трета ключова задача на проекта BEESE е стимулирането на социална ангажираност и участие. За някои студенти това е първи досег с нестопанска организация, кампания или кауза. От една страна те научават много за мисията, визията и целите на конкретната организация, реализираните проекти и доброволчески инициативи, а от друга – те самите се явяват про боно доброволци, които да допринесат за постигане на целите на организацията. Предварителната подготовка, въвеждащото обучение и задълбочената работа по конкретния казус поражда желание у студентите да се включат по-активно в подобни дейности, да проучат добри практики, да бъдат креативни при разработването и представянето на решения. Проследяването на резултата и реалния ефект от свършената работа действа мотивиращо, повишава чувствителността им към социалните проблеми и стимулира активното им гражданско участие.

4. РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРО БОНО РАБОТИЛНИЦИТЕ

Про боно работилниците са широка арена за формиране, усвояване и усъвършенстване на преносими умения, което се потвърждава и от обратната връзка и положителна оценка, която дават студентите при направени анкетни проучвания след приключване на активността. След задълбочен анализ на отговорите на студентите по отношение на преносимите умения, най-силно се открояват:

- Лична ефективност – умения за планиране, организиране и осъществяване на задачи и проекти в предварително определени срокове;
- Лично представяне – умението да се покажат силните страни на характера, да се взема участие както в индивидуалните, така и в груповите задачи, демонстриране на знания и умения, бърза адаптация към екипната култура и добро представяне извън професионалните умения;
- Себепознаване и (себе)уважение – личната преценка за притежавани качества и характер, правилна самооценка и демонстриране (или не) на уважение спрямо мнението и поведението на другите;
- Разрешаване на проблеми / мислене / креативност / аналитични / изследователски умения – способностите за оценка на ситуацията, за намиране на различни перспективи, за събиране на повече информация и идентифициране на ключовите моменти в дадена ситуация или проблем, творческо мислене и работа с наличните в момента информация и ресурси;
- Инициативен дух и лидерство – поемане на задача с желание, способността да играеш ролята на лидер или последовател, способността за поемане на отговорност и организиране на членовете на екипа;
- Комуникативност (слушане, разбиране) – ефективна и ефикасна комуникация;
- Екипност / междуличностни отношения – работата в екип, взаимоотношенията с останалите, позитивното отношение, уменията за „въдъхновяване” на другите наоколо и за потушаване на конфликти;
- Компютърна / техническа грамотност – компютърни познания, инструменти и програми за обработка на изображения и мултимедийно представяне, презентационни умения.
- Гъвкавост / адаптивност / работа под стрес – умението за бързо приспособяване към променящи се обстоятелства при недостиг на време, откритост към нови идеи, възможност за реакция според ситуацията и справяне с много задачи едновременно;

- Позитивно отношение / енергичност / страст / мотивация – демонстриране на ентузиазъм с думи и действия, готовност и отговорност за приключване на задачи, независимо от трудностите, чувство за хумор и поддържане на желанието за работа.

Не бива да се пропуска да се споменат още няколко личностни качества, които са високо ценени в работна среда, а студентите коментират след участието си в про боно работилницата: по-добро разбиране за емпатия / съпричастност, по-голяма чувствителност по отношение на социална проблематика, желание за учене, промяна и развитие; почтеност / морал и доброволството като част от ежедневието.

Като добавена стойност за студентите от участието им в про боно работилниците биха могли да бъдат изведени положителни резултати в три основни направления – качество на обучението, реализация на пазара на труда и развитие на личността.

В областта на обучението при студентите се наблюдават:

- Поддържане и повишаване на мотивацията: този тип извънаудиторна заетост извежда обучението на друго ниво, провокира интерес и стимулира мотивацията, защото се използва нов модел на учене чрез правене и се проследява резултатът от извършените дейности. Допълнителен административен стимул е възможността за формиране на част от крайната оценка по включена в учебния план дисциплина да се определи въз основа на приноса на студента към екипното решение.
- Изграждане и допълване на набора от компетентности: чрез активното си участие в подобни инициативи в рамките на учебната програма, студентите интензивно използват наученото, развиват и надграждат своите компетентности по време на формалното обучение във висшето училище.
- Изграждане на нови умения: разглежданите казуси предполагат изпълнението на интересни и предизвикателни задачи, за които е необходимо да се приложат умения, които студентите не са усвоили до момента.
- Практически опит и тясна връзка теория-практика: прилагане на придобитите теоретични знания при решаването на проблемите, поставени от нестопанските организации, проверка на концепции и използване на модели, а така също учене от опита на бизнес професионалистите.

По отношение на реализацията на пазара на труда, студентите получават:

- Възможности за кариера в нестопанска организация: поради спецификата на работата на нестопанските организации, про боно работилниците могат да се използват като своеобразен инструмент за подбор на качествени кандидати за конкретни работни позиции.
- Запълване на „празни места“ в професионалния профил/автобиография/резюме: участието в про боно работилница може да бъде отразено като интересен, различен и все още уникален опит, което от своя страна отличава студента от всички останали кандидати от една страна, а от друга – показва практически опит в областта на изучаваната специалност.
- Възможност за намиране на работа и препоръки – въз основа на съвместната работа с представители на бизнеса и нестопанския сектор, студентите достигат до информация за свободни работни места, търсени качества у новонаетите и организационната култура на различни структури, а освен това могат да вземат референция или да бъдат директно препоръчани.

Ползите за личностното развитие на студентите могат да бъдат резюмирани като:

- Разширяване на социалния капитал: студентите имат възможност да фокусират вниманието си върху своята среда, своята общност и да разберат повече за това как те самите осъществяват връзки с околните и по какъв начин изграждат своето отношение с тях и на какво се основава доверието с техните колеги, познати и приятели.
- Създаване на мрежи и контакти: срещата с бизнес менторите, с представителите на нестопанските организации, а така също с другите участници са предпоставка за много неформални разговори, дискусии, споделяне на опит, обмен на идеи и създаването на познанства, които биха могли да останат във времето и да са предпоставка за съвместна работа по други проекти, каузи или активности.
- Подобряване на самочувствието и по-високо ниво на самоувереност: след участието си в про боно работилница, студентите споделят, че имат по-висока оценка за себе си и са придобили увереност, че могат да се справят и да бъдат успешни дори и в задачи, които не са изпълнявали никога.

5. ВМЕСТО ЗАКЛЮЧЕНИЕ: ПРЕДСТОЯЩИ СЪПЪКИ

Част от предстоящата работа по проект ВЕЕЕ е изследването на възможности за прецизиране на практиката на прилагане на Европейската система за трансфер и натрупване на кредити (ECTS) с оглед повишаване на мобилността и улесняване на професионалната реализация на студентите. Премества се

създаване на методология, наръчник и онлайн курс за провеждане на про боно работилници и тяхното оценяване и признаване във висшето образование. Основните трудности са свързани с празноти в нормативната уредба по отношение на признаването на кредитите и отразяването на този опит в официалната документация, недостатъчно познаване на про боно като практика и мотивацията на преподавателите за прилагането ѝ и не на последно място – ниската социална активност на младите хора и стимулирането на тяхното участие.

В заключение, представената практика за създаване, организиране и провеждане на про боно работилници предлага успешен модел за взаимодействие, при който чрез участието на студенти в про боно дейности се подобряват възможностите им за професионална реализация, а доброволчеството се превръща в част от академичния и житейски опит на младите хора.

ЛИТЕРАТУРА

Доклад за младежта 2017 (2018) Министерски съвет.

ЕКР 2009: Европейска квалификационна рамка за учене през целия живот. Люксембург, Служба за официални публикации на Европейските общности, 2009.

Национална стратегия за младежта 2016– 2020 г. (2016) <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments>

НКР 2012: Национална квалификационна рамка. Наредба № 96 на Министерския съвет, 2012.

Общи европейски принципи за валидиране на неформално и самостоятелно учене, 2004 г. (Брюксел)

Препоръка на Съвета от 22 май 2018 година, относно ключовите компетентности за учене през целия живот (текст от значение за ЕИП), 2018/C 189/01)

Проектна документация, проект BEESE (2018-2020) - <https://beeseprobono.eu/>

Проучване на младежките нагласи и нужди. Алианс за регионални и граждански инициативи. (2015).

Цанков, Генкова (2009): Цанков, Н., Л. Генкова. Компетентностният подход в образованието. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“, 2009.

Cinque, M., 2016. Lost in translation. Soft skills development in European countries, Tuning Journal for Higher Education, Vol. 3, Issue No. 2, May 2016, pp. 389-427

Gorchilova, D. (2019). Bulgarian young people, volunteering and social capital: trends in 2019. Knowledge International Journal, 34(5), 1209 - 1213.

Muhamad, S., (2012). Graduate Employability and Transferable Skills: A Review, Advances in Natural and Applied Sciences, 6(6): 882-885

Rusanova, L., (2017). An Attempt to Define the Soft Skills Necessary for the Social Worker, Proceedings of University of Ruse, vol. 56, book 8.2., pp. 19-23

Toncheva-Zlatkova, V., (2018). Learning by Doing: Insights from Project-Based Teaching, International conference “Studies-Business-Society: present and future insights IV“, Klaipeda State University of Applied Sciences, Klaipėdos valstybinė kolegija, pp.103-114

Yordanova, D., (2017). Requirements of Employers Concerning University Graduates' Transferable Skills: Methodology for Assessment, Proceedings of University of Ruse, vol. 56, book 9, pp. 88-94